

Rapunzel.

15 november 2019–11 januari 2020

HELSINGBORGS
STADSTEATER

Rapunzel.

Av Marina Steinmo i samarbete med Kajsa Giertz fritt efter Giambattista Basile, Charlotte-Rose de Caumont de La Force och bröderna Grimm

Rapunzel
Kungasonen
Hustrun
Mannen
Fru Gothel:
Go
Tho
Hel
Cello
Piano, dragspel

Regi och koreografi
Musik
Scenografi, kostym- och maskdesign
Ljusdesign
Dramaturg

*Student från Teaterhögskolan i Malmö

**Student från Högskolan för scen och musik i Göteborg

Stina Eriksson
Einar Bredefeldt
Sasha Becker
Alexander de Sousa*

Gisela Swarting**
Nils Dernevik
Evamaria Björk
Hanna Englund
Nicholas Kingo

Kajsa Giertz
Jeanett Albeck
Helle Damgård
Mikael Sylvest
Tom Silkeberg

Att hitta sin röst.

Nästan alla har en röst. Men vems är den, rösten alltså? Hur låter den? Kanske är den vilse, kanske är den precis där den ska vara, ibland är det svårt att veta. Rapunzelsjunger för att höra sig själv – och för att höras.

Rapunzel, Rapunzel, Rapunzel
Släpp ner långa flätan din
Rapunzel, Rapunzel, Rapunzel
släpp din kära mamma in
Rapunzel, Rapunzel, Rapunzel
Släpp ner ditt långa, starka hår
Rapunzel, Rapunzel, Rapunzel
så att till tornet ditt jag når

Rapunzel, Rapunzel, Rapunzel
Mitt kära barn kan häxan få
Rapunzel, Rapunzel, Rapunzel
om jag får äta blommor blå
Rapunzel, Rapunzel, Rapunzel
Din pappa väntar länge än
Rapunzel, Rapunzel, Rapunzel
på att få dig tillbaka igen

Jag väljer själv mitt eget slut
från tornet ska jag flyga ut!

**”Tornet högt och flätan lång
Skogen hörde hennes sång
Tills en dag då någon kom
Som så mycket tyckte om
hennes sång att hon kände
att hon nästan kunde flyga”**

“Sagorna är mänsklighetens följeslagare.”

Rapunzel är den senaste i raden av klassiska sagor som dramatikern Marina Steinmo och regissören Kajsa Giertz undersöker, plockar isär och bakar ihop med nya, fräscha ingredienser.

AV JENNY PETERSSON

– Att jobba med sagor är en tacksam uppgift eftersom de är effektiva berättelser som ofta utvecklas enligt samma mall. Det gör att publiken inte behöver koncentrera sig så mycket på handlingen utan även kan se detaljerna, säger Marina Steinmo.

Sedan 2007, då Marina Steinmo och Kajsa Giertz satte upp *Snövit* på Hipp i Malmö, har suget efter att berätta klassiska sagor på teaterscenen bara växt.

– Ju mer man studerar dem, desto intressantare blir det. Gräver man djupare är det tydligt att sagorna förändras i takt med att samhället utvecklas. Jag skulle vilja säga att sagorna är mänsklighetens följeslagare, säger Marina Steinmo.

Sagan om Rapunzel är inget undantag. Liksom många liknande berättelser är den en urgammal historia vars muntliga tradition har långt djupare rötter än dess nedskrivna versioner. Rapunzel har kopplingar ända till 1000-talets Persien och plockades upp på 1600-talet av poeten Giambattista Basile. Han nedtecknade och tryckte folksagan i samlingen *Lo cunto de li cunti* (*Sagornas saga*).

– I den är Rapunzel smart och läraaktig. Och karaktären som i dagens version är en häxa var ett troll, säger Marina Steinmo.

Knappt ett århundrade senare gjorde den franska författaren Charlotte-Rose de Caumont de La Force en ny variant där trollet byttes ut mot en ond liten älva.

– Hennes berättelse kretsar mycket kring

kärlekshistorien och Rapunzel blir också gravid. Samtidigt är hon mer utsatt och har inte särskilt många möjligheter jämfört med i de tidigare versionerna, berättar Marina Steinmo.

När bröderna Grimm skrev om *Rapunzel* i början av 1800-talet strök de alla anspelningar på kärlek och sex utanför äktenskapet samtidigt som de ökade graden av våld och förvandlade Rapunzel till en viljelös och bortkommen person.

– De här förändringarna gjordes för att sagan skulle bli mer kommersiellt gångbar på den tiden.

Men så vill Marina Steinmo och Kajsa Giertz inte att Helsingborgs stadsteaters hjältingna ska skildras.

– Vi har alltid haft ett slags feministisk grundsyn och tycker inte att flickor ska vara lealösa offer. Men det handlar lika mycket om pojkkaraktärerna. Sagor är generellt sett väldigt stereotypa och vi försöker ändra på det. Vår kungason är till exempel ingen tuffing, snarare tvärtom, säger Marina Steinmo.

Hon hoppas att *Rapunzel* ska väcka tankar lika mycket som den roar och berör såväl ung som äldre publik.

– Även om barn har ganska stort inflytande idag så är de väldigt utelämnade till vuxenvärlden. Vi vill ge dem en vision av styrka och insikt om att det går att förändra sitt liv. Det ska vara hoppfullt och härligt.

Lyssna till sagans inre röst.

Berätta en saga! Och sagan berättas. Ibland i all enkelhet på sängkanten. Ibland med liv och lust på en scen där den blivit dans, teater, opera, dockteater eller film.

Medan sagan berättas, så berättar den också själv. Den beskriver andra tider och andra världar och berättar om all tid och hela världen. Sagan är sträng och klok, roande och oroande. Den utgår nästan alltid från barnens perspektiv och berättar om flickor och pojkar som blir vuxna. Runt hela jordklotet tystnar små och stora och lyssnar till sagans inre röst, den märkliga klangen i "det var en gång".

Bruno Bettelheim* kom som en prins på en vit springare och befriade sagan på 1970-talet med sin bok om hur sagor kan förstås i vår tid. Sagorna hade ibland blivit sedda som gammaldags och som förminskande av kvinnor och flickor till ömtåliga och passiva prinsessor. Han påpekade att sagorna beskriver själsliga tillstånd i bilder och handling, och även om själva storn är orealistisk, är symbolerna för händelser och problem på ett inre plan "sanna". Han föreslår också att de vuxna inte ska förklara innebörden i sagan, utan i stället försöka förstå vad sagan har att säga barnets förmedvetna, det där som vi alla vet utan att kunna berätta om i ord.

Sagan om Rapunzel har inte så ofta berättats i Sverige. Den liknar sagan om *Törn-*

rosa men medan hon sover i hundra år och väcks av en prins, har Rapunzel kraft och medel att agera. Hon har sitt hår som växer så långt att hon kan bryta sin isolering i tornet där hon stängts in av en häxa. Tårar och kyssar, törnen som sticks och mörka skogar där man går vilse – sagornas symboler är ofta enkla och bjuder in till tolkningar. En kvinnas hår är en hel härva av betydelser och verkar alltid ha uppfattats som ett kraftfält, ett mått på skönhet, styrka och dragningskraft åtminstone inom judendom, kristendom och islam.

I sagorna är de vuxna kvinnorna mödrar – eller vill bli det. Häxan i *Rapunzel* är i praktiken hennes styvmamma, som tar hand om henne tills hon blir så stor att hon inte längre kan stängas in. Rapunzels biologiska föräldrar som så länge längtat efter ett barn byter bort sitt nyfödda barn mot de blåblommiga bladen i häxans trädgård. Idag kallar vi en sådan familj dysfunktionell, men vi känner också igen häxan/styvmammans svårighet att släppa sin dotter fri när den tiden kommer.

I sagornas värld är stjärnfamiljerna med bonusföräldrar och halvsyskon många. Stora ekonomiska skillnader är oftast en

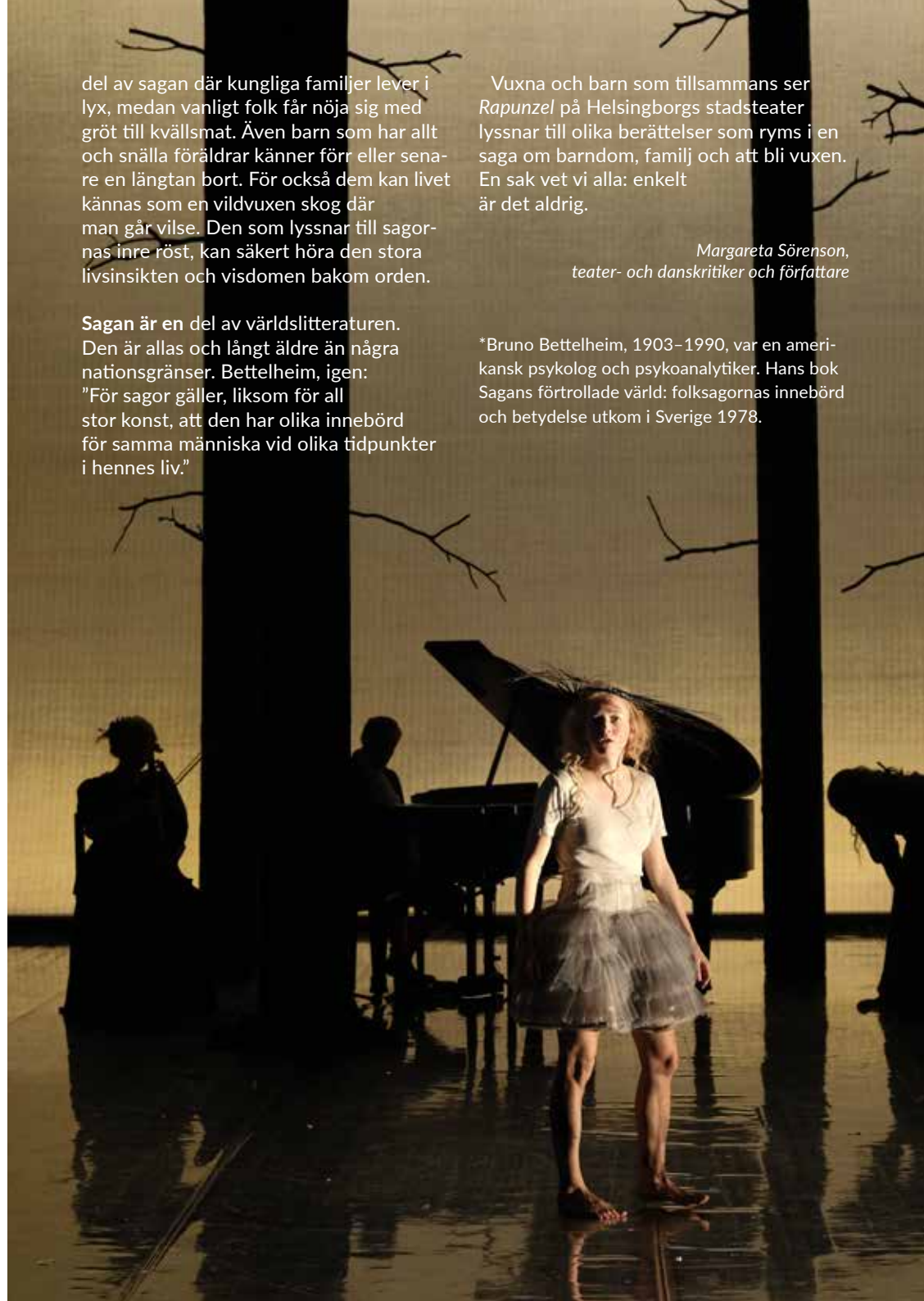
del av sagan där kungliga familjer lever i lyx, medan vanligt folk får nöja sig med gröt till kvällsmat. Även barn som har allt och snälla föräldrar känner förr eller senare en längtan bort. För också dem kan livet kännas som en vildvuxen skog där man går vilse. Den som lyssnar till sagornas inre röst, kan säkert höra den stora livsinsikten och visdomen bakom orden.

Sagan är en del av världslitteraturen. Den är allas och långt äldre än några nationsgränser. Bettelheim, igen: "För sagor gäller, liksom för all stor konst, att den har olika innebörd för samma människa vid olika tidpunkter i hennes liv."

Vuxna och barn som tillsammans ser *Rapunzel* på Helsingborgs stadsteater lyssnar till olika berättelser som ryms i en saga om barndom, familj och att bli vuxen. En sak vet vi alla: enkelt är det aldrig.

Margareta Sörenson,
teater- och danskritiker och författare

*Bruno Bettelheim, 1903–1990, var en amerikansk psykolog och psykoanalytiker. Hans bok *Sagans förtrollade värld: folksagornas innebörd och betydelse* utkom i Sverige 1978.

**– Du frågar så mycket om mig!
– Jag frågar inte om dig,
jag frågar om världen.**

Kungasonen och Rapunzel, strax efter
att de har träffats för första gången.

”Jag befinner mig i mitt livs största äventyr”

Sju skådespelare och två musiker bildar *Rapunzels* ensemble. När de gör sina röster hörda handlar det om utmaningen att bära en meterlång fläta på scen, om längtan efter mer plats. Och om livets största äventyr.

AV JENNY PETERSSON

STINA ERICSSON
Vad har varit största utmaningen i arbetet med din roll?

– Det första jag tänkte på när jag skulle göra rollen som Rapunzel var hennes hår. Och så blev det, den största utmaningen för mig har varit just arbetet med det meterlånga håret. Det har varit en teknisk utmaning för mig som skådespelare att hitta rollens inre liv och samtidigt förhålla mig till håret. Att få det att bli en lika naturlig del av rollen som hennes vilja att upptäcka världen, undersökandet av hennes egna röst och vad frihet är.

EINAR BREDEFELDT
Rapunzel kämpar för att ta makten över sitt eget liv. Hur har du tagit makten över din rollkaraktär?

– Från pjäsens skrivna ord, mellanrum och situationer har jag genom min kropp, min fantasi och mina erfarenheter byggt en rollkaraktär. Det har varit mitt sätt att ta makten.

NILS DERNEVIK
Vad är den största skillnaden för dig att spela för en renodlad vuxenpublik och för en salong full av barn och unga?

– Min erfarenhet är att ungarna ställer mycket större krav på ”närvaro”. När man som skådespelare ibland svävar iväg i tanken på scen, kan man ofta komma undan inför en ”vuxen” publik. Kidsen märker däremot direkt om man inte är konsekvent eller närvarande i tanken. Och är det då en full salong med 500 barn och ungdomar så gäller det verkligen att vara på tårna!

SASHA BECKER
Det krävs mod att gå sin egen väg. Vad är det modigaste du gjort?

– Jag tycker att det är modigt att göra saker som känns läskiga, stort som smått: säga nej, säga ifrån, eller ge en komplimang till någon inte känner och att stå upp för någon annan. Så att leva som en vill och känner är modigt för mig. Och det strävar jag efter och övar på. Och DÅ är jag modig!

EVAMARIA BJÖRK
Instängd i tornet upptäcker Rapunzel att hon har en röst. Vad var det senaste du upptäckte hos dig själv?

– Att jag duger fint!
Tänker det varje dag.

ALEXANDER DE SOUSA
När känner du dig som starkast?

– Sekunden jag kommer upp ur det iskalla vattnet och sätter mig på bryggan och stirrar ut över fjärden, när jag har seglat på dagen och bastat på kvällen. När en middag i goda vänners lag väntar och vi senare på natten ska spela och sjunga och dansa.

GISELA SWARTING
Vilket är ditt livs största äventyr?

– Det känns som att jag befinner mig i mitt livs största äventyr just nu. Det att bli skådespelare. Men till skillnad från Rapunzel så behöver jag inte känna att jag ger mig av för att hitta mitt äventyr. Jag känner mig helt hemma – fast det är läskigt ibland. Ganska ofta till och med.

HANNA ENGLUND
Rapunzel upptäcker sin röst när hon sitter ensam i sitt torn. Vad får dig att brista ut i sång?

– Det krävs inte så mycket. Jag sjunger visst ofta utan att ens tänka på det.

NICHOLAS KINGO
Inlåst i sitt torn längtar Rapunzel efter att livet ska förändras. Vilken förändring ser du fram emot?

– Jag längtar efter att mitt pyttelilla hus i min koloni blir färdigbyggt, så att jag kan flytta in med min pyttelilla familj så att vi inte behöver bo i det pyttelilla rum som vi bor i nu. Då får vi en liten smula mer plats och då blir vi allihop en liten smula gladare och kanske kan vi, när vi flyttat in till slut, hålla en pytteliten fest!

Häxan i vår version av *Rapunzel* gestaltas av inte mindre än tre skådespelare: Nils Dernevik, Evamaria Björk och Gisela Swarting.

En figur med många ansikten.

I alla tider har människor varit rädda för det okända, för monster och för människor som man inte förstår sig på. Häxan, som funnits i vår idévärld i tusentals år som ett slags symbol för "den läskiga Andra", har blivit en populär figur i kulturen: hatad, förnedrad och farlig men också älskad. I allt från *Hans och Greta*, *Törnrosa* och *Snövit*, till Shake-speares *Macbeth*. Från *Magica de Hex* i *Kalle Anka* till tv-serien *Sabrina Tonårshäxan* finns hon.

Häxan är ett hot mot världen hon lever i, men också en hjälte. Hon vänder världen på huvudet. Hon sysslar med magi istället för att arbeta. Hon är ute på natten istället för på dagen. Hon bor i skogen och inte i staden. Hon är vän med djur istället för

människor. Hon vill knyta Rapunzel hårt till sig själv istället för att låta henne växa upp och bli självständig.

Häxan har i historien ofta varit sinnebild- en av den elaka. Samtidigt kan den som känner sig annorlunda känna igen sig i henne. Att vara häxan är en fångenskap, men i leken också en frihet: friheten att få göra det konstiga.

Häxan i *Rapunzel* är inte en, men flera. Eller en i flera kroppar. Hon är både elak och beskyddande. Rolig och dum. En vän och en ovän. Lite som vi alla kan vara ibland.

Tom Silkeberg,
dramaturg

Inspicient	Linda Ahlberg, Ylva Skoglund	Dekormålare	Katarina C:son Brandt	Publikvärdar	Nikita Yourstone, Alexandra Lundgren, Buster Wallman, Charlotte Angel, Daniel Magnusson, Elsa Lindström,	Föreställningsfotograf	Micke Sandström
Sufflör	Mia Florberger	Attributmakare	Kerstin Larsson		Gert Råvik, Isabella, Rydnemalm Edlund, Kya Jepsen, Tobias Persson	Projektledare marknadsföring	Lisa Boethius
Ljud	Åke Lindborg	Kostymmästare	Liselott Sjöholm			Marknadschef	Johan Lundell
Ljud, golv	Michael Bell	Teaterskräddare	Andrea Ståleker Spenner, Cecilia Skog,			Konstruktör och teknisk samordnare	Lars Möller
Scenmästare	Fredrik Stadler		Mia Petersson, Linnéa Klint*	Fastighetsansvarig	Christer Johansson	Planeringschef	Elin Heijkenskjöld
Scentekniker	Nils Fritsch, Katja Lindström	Perukmakare och maskörer	Julia Westerlund, Vivianne H-Nustad, Lillebel Höglund,	Redaktör föreställningsprogram	Jenny Petersson	Föreställningsteknisk chef	Jonas Sandberg
Scentekniker, framtagning	Jonas Svensson, Johan Andersson		Michaela Torstensson Hallberg	Formgivning program	Radek Labunski	Chefsproducent	Michael Mania
Rekvisitörer	Linda Ahlberg, Sanne Hellberg och Erika Plant Blomqvist	Patinerare och färgare	Cecilia Skog	Formgivning affisch	Caroline Löfgren	Producent	Emma El-Hallah
Belysningsmästare	Love Oskarsson	Dekorsnickare	Mattias Rönn, Christer Rosengren	Fotograf affisch och omslag	Sophie Håkansson	Teaterchefsassistent	Josefin Zimmergren
Belysningstekniker	Olivia Hagander, Kristin Storm	Biljettförsäljning	Stefan Dahl, Josefin Persson, Elsa Lindström		Photography	Teaterchef och konstnärlig ledare	Kajsa Giertz

*Student, Tillskärarakademin i Göteborg

Föreställningen är ca 2 timmar inkl. paus

helsingborgsstadsteater.se

HELSINGBORGS
STADSTEATER